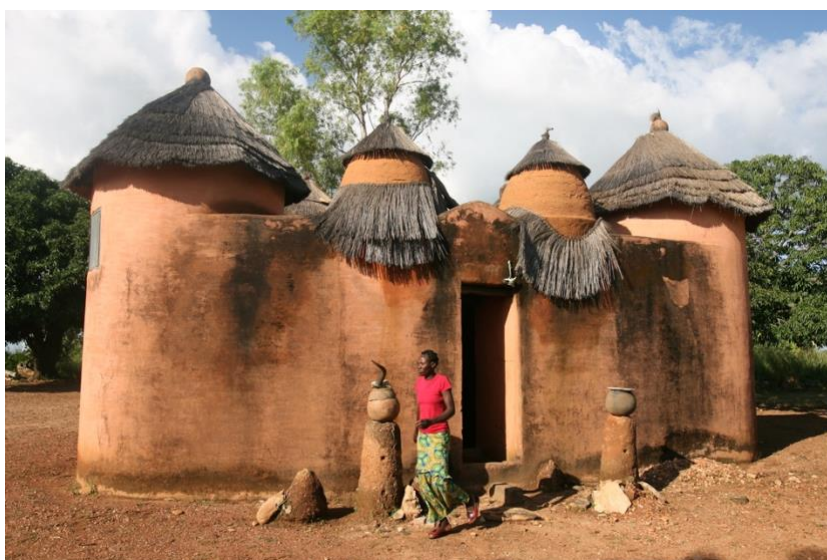

BENIN

-het land van de integere mensen (2)-

De reis is altijd de mensen. Op markten, in hun huizen van aarde, met graan en fetisjen, langs rode pistes, bij voorouders, tijdens een voodooritueel, een dans of in de paalwoning van een vissersdorp. Tussen Sahel en de oceaan van Burkina Faso naar Benin.

Voor me, tot aan de oceaan een paar honderd kilometer zuidelijker, ligt Natitingou, een oude slavenstad in het noorden van Benin. Omdat het regenseizoen is, met hoge grassen en verspreid wild, laten we de nationale parken van Pendjari en W links liggen. Erg vind ik dat niet, want ook het vroegere Dahomey is een bestemming voor ontmoetingen. Tussen wilde vegetatie slenter ik door een dorp van niks in een van de meest geïsoleerde landschappen in de historie van Benin. Ieder huis is het gezicht van een familie: naast de deuropening liggen fetisjen, die aangeven hoeveel mensen in deze Tata Somba leven. Het is alsof

ik als een ridder voor een miniburcht sta: muren met kantelen, strotorens en een plat dak. Maar de heer des huizes, een lid van de Somba of correcter van de Bétammaribé, die voor de oprukkende slavernij toevlucht zochten in de heuvels van Atakora, is een gastvrije man. Hij leidt me rond door zijn huis dat aan strengere regels voldoet dan eender welke wolkenkrabber. Omdat regen, kille wind en slechte geesten uit het oosten komen, ligt de ingang aan de westkant. Dat westen is voor de levenden, het oosten is van de doden. Ook binnen in de donkere tata heerst de dood: daar bewaart het gezin de oogst, daar slapen de ouderen die, omdat ze de ladder niet meer kunnen beklimmen, al dicht bij de voorouders vertoeven. Op het dak heerst het leven, om te koken, te eten, voor nageslacht te zorgen en naar het uitspaniel te kijken. De noordkant is het vrouwenrijk, de zuidkant behoort aan de man. Rondom bewaren de torentjes granen en zaden, de hoop op de toekomst. Een kleine kosmos in een Afrikaans universum.

KONINKLIJK PALEIS

Hoe kan een samenleving middeleeuwse burchten, irrigatiesystemen en steden bouwen als regen, vochtigheid en

breekbare aarde telkens weer alles vernietigen? Alles moet hersteld worden, woning en tempel, een heiligdom, een brug. Regen en tijd, materialen in verval, de vergankelijkheid van een kostbare cultuur maakt van zwart Afrika een continent van mensen en bomen.

Zo zeer de verhalen oraal zijn, zo zeer is het verleden breekbaar. Alles is afscheid, zo mooi, de hut die kort bestand is tegen de elementen, de vrouw die haar borsten opoffert aan haar zogende kinderen, de ceremonies van de geestmensen. En toch leeft dat nog authentieke Afrika. Op een troosteloos plein in Abomey staat het beeld van Béhanzin, de laatste koning uit de dynastie van Danxomé, die zich fel heeft verzet tegen de Franse kolonisator. Van de twaalf paleizen, eentje voor elke koning tussen zeventiende en eind negentiende eeuw, staan er nog twee overeind, van Ghézo en Glélé, sites waaraan het land z'n glorierijkste bladzijden dankt: fresco's die wapenschild en spreuk van de heersende Fon symboliseren, fetisjtempels, rekwisieten, mantels en een troon die steunt op vier menschedels, alles opgenomen in dat ondertussen geglobaliseerde erfgoed van de mensheid. Het rijk van Abomey is een van de meest legendarische koninkrijken uit de Afrikaanse geschiedenis.

VOODOO

Aan de rand van de koningsstad sta ik na een tocht met chauffeur en brommer in een vochtig bos voor een soort orakelhut, het

heiligdom van een fetisjeur die, omringd door beeldjes, allicht van Da en Buku, Hebiosso en Sapata, raad geeft en de nabije toekomst voorspelt. Hij praat, bezweert, zegt woorden die ik niet begrijp. Een andere wereld, met al haar raadsels, symbolen en verhalen over onze toekomst.

We hebben als aardbewoners, millennia terug, onze wereld rijkelijk overstelpt met goden, raadsels, mythen, gestes en rituelen om onze angsten, duisternissen en onzekerheden te sussen. Maar ook om de harmonie met de ons omringende natuur in dankbaarheid te genieten. Sindsdien, sinds de naamgeving van de dieren door Eva en Adam, schrijdt de wereld voorwaarts in verval. Vooruitgang is warmte, voedsel en geborgenheid, beschutting tegen de elementen, dorpen en stadstumoren, landbouw en industrie en technologie, ontmythologisering, de dood van god en de vrijheid van de mens. Maar ook het verlies van de natuur, van harmonie en saamenhorigheid. Ik wil niet terug naar archaïsche tijden, maar ondanks mijn sceptische blik kijk ik naar de voodoومان en zijn gebaren, luister ik naar bezwerende maar onbegrijpelijke woorden, ik kijk naar beschimmelde beeldjes van onze voorouders en de geesten uit bos en beest, die me aanstaren als was ik een wezen uit een verre galaxie, die alles verloren heeft dat een mens gelukkig kan maken. In de ogen van de priester brandt afscheid, binnen minder dan een paar generaties zullen ook zijn rituelen verdwijnen in de Afrikaanse vooruitgang. Hij weet het nog niet, maar buiten loert onstuitbaar verlies. Misschien ben ik wel de bode van die vooruitgang, met mijn camera en illusieloze blik? En toch voel ik, in de beschutting van deze bruinrode aarden muren, iets van de magie die het leven in dit bos voor ons verborgen houdt. Bij het afscheid drukken we elkaar de hand en ik weet dat we elkaar nooit zullen weerzien, tenzij in de herinnering van mijn schamele woorden.

AAN ZEE

Geen legende, maar bittere realiteit: het grootse Dahomey was ook een slavenrijk. Aan zee in Ouidah vertrokken duizenden

gevangenen naar de Amerika's, ze namen hun voorouders en rituelen mee, ze keerden nooit terug. Slavenhandel als commercie met de blanke man, een bevleete bladzijde in een roemruchte geschiedenis. Als ik met een pirogue over de lagune schuif, denk ik aan al die stammen op de vlucht voor de roofzuchtige erfgenamen van de Fon: in de moerassige delta ontsnapten de Toffinou aan de mensenjacht en stichtten hun paaldorpen, met waterwegen en waterpleinen, waterwijken en huizen op stelten. Ganvié is een kleurrijk spektakel van houten woningen, winkels, drijvende markten en naar huis kerende vissers. Watermensen in een Afrikaans Venetië: een zachte overdrijving, maar een schoon afscheid bij een lange reis. Bij de grens met Togo brandt in Gran Popo de oceaan, golven masseren vermoeide lijfjes, op het witte strand verbroederen we met zwarte jongeren, we drinken een koel biertje en met een schone vriendin, wiegend in een hangmat, kijk ik naar de Afrikaanse sterrenhemel. Het was een mooie reis tussen de mensen. Laat de weldoende nacht maar komen.

Verschenen in Weekend Knack, 18.01.2012.